

Warszawa, dnia 30 września 2008 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO-577529-IV/07/AG

00-090 Warszawa   Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77   Fax 0-22 827 64 53

Sąd Najwyższy
Pl. Krasieńskich 2/4/6
00-951 WARSZAWA

Wniosek

Rzecznika Praw Obywatelskich

Na podstawie art. 60 § 2 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2002 r., Nr 240, poz. 2052 z późn. zm.) w zw. z art. 16 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r., Nr 14, poz. 147)

wnoszę

o podjęcie uchwały wyjaśniającej, ujawniające się w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozbieżności w wykładni art. 169 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 1964 r., Nr 43, poz. 296 z późn. zm.), zawierającej odpowiedź na pytania:

1. Czy przewidziany art. 169 § 1 k.p.c. termin do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej podlega przywróceniu?
2. Czy przyczyna uchybienia terminowi do wniesienia skargi kasacyjnej przez pełnomocnika ustanowionego przez sąd ustaje w dniu, w którym dowiedział się on o wyznaczeniu go pełnomocnikiem?

U z a s a d n i e

I. W świetle art. 169 § 1 w zw. z art. 171 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.) jednym z warunków dopuszczalności wniosku o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej jest zachowanie przez stronę tygodniowego terminu liczonego od dnia ustania przyczyny uchybienia terminu. Skutkiem uchybienia wskazanemu w art. 169 § 1 k.p.c. terminowi jest co do zasady wydanie przez Sąd postanowienia o odrzuceniu wniosku o przywrócenie terminu.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zarysowały się przeciwstawne kierunki interpretacyjne w kwestii możliwości przywrócenia wskazanego w art. 169 § 1 k.p.c. terminu ustawowego. Pierwszy z kierunków został zaprezentowany w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 20 października 1970 r. (sygn. akt II CZ 121/70, LEX nr 6806). Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wskazanego orzeczenia stanął na stanowisku, iż generalnie brak jest podstaw prawnych do przywrócenia tygodniowego terminu na wystąpienie z wnioskiem o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej, bowiem możliwości przywrócenia takiego terminu nie przewidują przepisy kodeksu postępowania cywilnego. Skoro zaś strona składa wniosek o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej (w realiach badanej sprawy—wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od wyroku zaocznego) z przekroczeniem terminu określonego w art. 169 § 1 k.p.c, wniosek ten winien podlegać bezwzględnie odrzuceniu.

Stanowisko powyższe zostało podtrzymane w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 1999 r. (sygn. akt III CKN 125/99, niepubl.). Sąd Najwyższy wskazał wówczas, iż po upływie tygodnia od czasu ustania przyczyny uchybienia terminu do wniesienia środka odwoławczego termin do dokonania tejże czynności procesowej nie może być przywrócony, przez co sąd drugiej instancji winien odrzucić środek zaskarżenia w razie bezzasadnego przywrócenia terminu przez Sąd pierwszej instancji. Kategoryczność wyrażonej tezy zdaje się wskazywać, na potwierdzenie przez Sąd Najwyższy braku prawnej możliwości przywrócenia przez sąd tygodniowego terminu z art. 169 § 1 k.p.c.

Odmienne stanowisko w kwestii możliwości przywrócenia tygodniowego terminu na wystąpienie z wnioskiem o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej zostało zaprezentowane w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r. (sygn. akt IV CZ 163/01, OSNC 2002/5/70). Sąd Najwyższy jednoznacznie opowiedział się wówczas za możliwością przywrócenia na zasadach ogólnych tygodniowego terminu na złożenie wniosku o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej.

Dodatkowo trzeba zwrócić uwagę, iż w postanowieniu z dnia 27 czerwca 2000 r. (sygn. akt I CZ 62/00, OSNC 2001/1/7), Sąd Najwyższy pośrednio dopuścił co do zasady prawną możliwość przywrócenia terminu do złożenia wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji. Do takiego wniosku skłania fakt, iż w tymże orzeczeniu Sąd Najwyższy dokonał analizy w zakresie istnienia w realiach badanej sprawy podniesionych przez skarżącego okoliczności, mogących wskazywać na zasadność rozważenia przez sąd kwestii przywrócenia terminu do złożenia wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji. Celowość prowadzonych w tym zakresie przez Sąd Najwyższy rozważań wskazuje więc (choć nie wprost) na samą możliwość (przy zaistnieniu określonych przesłanek) przywracania terminu przewidzianego w art. 169 § 1 k.p.c.

W piśmiennictwie jednolicie prezentowany jest pogląd wskazujący na prawną możliwość przywracania przez orzekający sąd tygodniowego terminu do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej. W świetle przedstawionych poglądów przewidziany w treści art. 169 § 1 k.p.c. termin ustawowy ma podlegać przywracaniu na zasadach ogólnych, określonych w Rozdziale 5. Działu I Tytułu VI Kodeksu postępowania cywilnego (Stanisław Dmowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 1-505¹⁴. Tom I. Piasecki K. Wydawnictwo C.H. Beck. Warszawa 2006, str. 690; Witold Brodniewicz. Postępowanie cywilne w zarysie. Wydawnictwo Prawnicze PWN. Warszawa 1998. str. 97; Maria Jędrzejewska [w:] Ereciński. T., Gudowski J., Jędrzejewska M. Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze. Tom 1. Wydawnictwo Prawnicze LewisNexis. Warszawa 2003, str. 365; Joanna Bodio. Komentarz do art. 169 kodeksu postępowania cywilnego, [w:] Bodio J., Demendecki T., Jakubecki A., Marcewicz O., Telenga P., Wójcik M.P. Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Oficyna 2008).

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich istnieją ważne argumenty przemawiające za każdym z zaprezentowanych wyżej kierunków w wykładni art. 169 § 1 k.p.c., w zakresie możliwości przywracania terminu do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej. Niewątpliwie bowiem mogą wystąpić takie sytuacje faktyczne, które skutkują niezawinionym (usprawiedliwionym w świetle całokształtu okoliczności danego stanu faktycznego) uchybieniem przez stronę terminowi z art. 169 § 1 k.p.c. (np. po ustaniu jednej przyczyny, skutkującej uchybieniem terminu do dokonania czynności procesowej, aktualizuje się w realiach danej sprawy inna, odrębna przeszkoda, która prowadzi w istocie do uchybienia tygodniowemu terminowi do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu). Zarysowany problem rysuje się wyraziście przy ścisłym, literalnym stosowaniu art. 169 § 1 k.p.c.

Z drugiej strony stosowanie instytucji przywrócenia terminu do ustawowego terminu stanowiącego w istocie przesłankę dopuszczalności przywrócenia terminu do dokonania innej (niejako pierwotnej) czynności procesowej zdaje się stanowić przejaw proceduralnego komplikowania prawa. Nie można też abstrahować, od tezy, iż normatywne przyzwolenie na stosowanie przepisów Rozdziału 5 do terminu przewidzianego w art. 169 § 1 k.p.c. mogło (i nadal może) znaleźć nie budzący wątpliwości wyraz w zamieszczeniu przez ustawodawcę w otoczeniu redakcyjnym tegoż przepisu odesłania wskazującego wprost na możliwość przywracania ustawowego terminu przewidzianego na wystąpienie z wnioskiem o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej. Brak takiegoż odesłania nie może pozostać na uboczu rozważań, prowadzonych w zakresie przywracalności terminu z art. 169 § 1 k.p.c.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich opowiedzenie się za jednym z przedstawionych wyżej poglądów prawnych winno zostać zdeterminowane możliwością właściwej realizacji w zakresie konkretnych stanów faktycznych tych wartości porządku prawnego, którym ma służyć instytucja przywrócenia terminu w postępowaniu cywilnym. W ocenie Rzecznika prawne usankcjonowanie przywracania terminu do dokonania czynności procesowej ma charakter służebny wobec wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP prawa do sądu. Innymi słowy zanegowanie prawnej możliwości przywrócenia terminu do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do dokonania danej czynności procesowej jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy wszystkie możliwe stany faktyczne zasługujące

w świetle konstytucyjnych wartości na ochronę zostaną objęte realną możliwością pozytywnego zastosowania instytucji przywrócenia terminu.

Tak więc, przy uznaniu zasadności tezy o braku możliwości przywracania terminu do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do dokonania danej czynności procesowej, niewątpliwie większego znaczenia nabiera kwestia prawidłowej interpretacji przesłanki ustania przyczyny uchybienia terminu, zawartej w treści art. 169 § 1 k.p.c. Wydaje się bowiem, iż jako początek tygodniowego terminu może być traktowane w zakresie konkretnych stanów faktycznych ustanie ostatniej przyczyny, powołanej przez stronę, zaistniałej przed wystąpieniem z wnioskiem o przywrócenie terminu. W istocie bowiem, przy całościowym ujęciu sprawy, to ostatnia w czasie przeszkoda decyduje o tym, czy strona mogła terminowo zrealizować daną czynność procesową.

II. Równie istotny problem interpretacyjny na gruncie art. 169 § 1 k.p.c. uwidacznia się w zakresie określenia początku biegu tygodniowego terminu do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej w sytuacji, gdy wiadomość o wyznaczeniu danej osoby pełnomocnikiem dotarła do niej po upływie prawem przewidzianego dla wniesienia tegoż środka terminu. Jakkolwiek podniesiony problem został wprost wyrażony w orzecznictwie w odniesieniu do instytucji dawnej kasacji, to jednak zachowuje on swoją żywotność w zakresie aktualnie przewidzianej prawem skargi kasacyjnej. Samo bowiem wydłużenie terminu do wnoszenia skargi kasacyjnej w stosunku do terminu adekwatnego dla uprzedniej kasacji nie eliminuje z rzeczywistości procesowej takich przypadków, w których wiadomość o wyznaczeniu pełnomocnika z urzędu dotrze do niego po upływie dwumiesięcznego terminu przewidzianego dla złożenia skargi kasacyjnej.

I tak w postanowieniu z dnia 17 listopada 1998 r. (sygn. akt II UZ 122/98; OSNP 1999/22/736) Sąd Najwyższy uznał, iż przyczyna uchybienia terminu do złożenia kasacji ustaje w dniu, w którym pełnomocnik z urzędu dowiedział się o swoim ustanowieniu. Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, iż tygodniowy termin przewidziany na wystąpienie przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji rozpoczyna bieg z chwilą powzięcia przez daną osobę wiadomości o wyznaczeniu jej pełnomocnikiem w danej sprawie, bowiem już w tym momencie zdaniem Sądu ustaje przyczyna uchybienia terminu do złożenia kasacji. Sam fakt, iż pełnomocnik w konkretnej sprawie mógł zapoznać się z aktami w terminie późniejszym nie ma zdaniem

Sądu Najwyższego znaczenia dla początku biegu terminu określonego w art. 169 § 1 k.p.c. skoro w takiej sytuacji ustanie przyczyny uchybienia terminu należy identyfikować z momentem powzięcia przez pełnomocnika z urzędu wiadomości o jego ustanowieniu dla strony celem wywiedzenia kasacji.

Tak zarysowane stanowisko zostało podtrzymane, a nawet rozwinięte w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r. (sygn. akt IV CZ 163/01, OSNC 2002/5/70). Sąd Najwyższy wskazał, iż ocena dotycząca kwestii, kiedy ustaje przyczyna uchybienia terminowi do wniesienia kasacji przez pełnomocnika ustanowionego przez Sąd nie może być uzależniona od objętości akt sądowych sprawy, w której ma być złożona kasacja ani też od objętości samej kasacji. Zdaniem orzekającego Sądu Najwyższego należy mieć na uwadze, iż przyczyna uchybienia terminu oznacza przeszkodę, która uniemożliwiła stronie dokonanie czynności procesowej w terminie, przy czym przeszkoda ta musi mieć charakter niezawiniony. Na jej powstanie, trwanie jak i ustanie strona nie może więc mieć żadnego wpływu. Skoro zaś przeszkoda jest kategorią obiektywną - w ocenie Sądu Najwyższego - jej ustanie nie może być ustalone przez wskazanie dnia, w którym ustanowiony przez sąd pełnomocnik miał rzeczywistą możliwość dokonania czynności procesowej. Przeciwny pogląd, sprowadzający się do uznania, iż dla wskazania ustania przyczyny uchybienia terminu należy badać rzeczywistą możliwość podjęcia przez pełnomocnika danej czynności procesowej musiałby skutkować dopuszczeniem nieuprawnionego-zdaniem Sądu Najwyższego-badania przez orzekający w zakresie wniosku o przywrócenie terminu sąd elementów subiektywnych takich jak: czas zapoznawania się przez pełnomocnika z aktami sprawy, czas i sposób jego komunikowania się z klientem, stopień obciążenia pracą zawodową, czy wreszcie czas sporządzania kasacji. Nadto zdaniem Sądu Najwyższego argument sprowadzający się do uznania, iż skoro w typowej sytuacji ustawa przewiduje miesięczny termin do wniesienia kasacji, samo skrócenie stronie, dla której ustanowiono pełnomocnika, tegoż terminu byłoby w istocie ograniczeniem uprawnień strony, nie zasługuje na podzielenie, bowiem abstrahuje on od użytego w treści art. 169 § 1 k.p.c. pojęcia przyczyny uchybienia terminowi.

W ocenie Sądu Najwyższego, wyrażonej we wskazanym wyżej postanowieniu, w istocie przeszkodą uniemożliwiającą wniesienie kasacji w omawianym przypadku jest wywołany procedurą ustanowienia pełnomocnika dla strony zwolnionej od kosztów sądowych brak pełnomocnika profesjonalnego uprawnionego do wniesienia kasacji. Stąd też przeszkoda ta ustaje z chwilą wyznaczenia adwokata lub radcy prawnego i od tego momentu rozpoczyna

się bieg tygodniowego terminu na złożenie wniosku o przywrócenie terminu oraz dokonanie czynności procesowej przez wniesienie kasacji (art. 169 § 1 i 3 k.p.c.). Sama zaś okoliczność, iż w typowej sytuacji procesowej prawo statuuje dla dokonania danej czynności procesowej inny termin, jest zdaniem Sądu Najwyższego bez znaczenia dla ustalenia daty ustania obiektywnej przeszkody w rozumieniu art. 169 § 1 k.p.c. Zajmując tak kategoryczne stanowisko, Sąd Najwyższy dopuścił jednakże możliwość jego łagodzenia, proklamując jednocześnie możliwość przywracania na zasadach ogólnych tygodniowego terminu przewidzianego na wystąpienie z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji oraz możliwość uzupełnienia w trybie art. 130 k.p.c. braku formalnego, polegającego na niedokonaniu w tak zakreślonym terminie łącznie z wnioskiem o przywrócenie terminu samej czynności procesowej. Ostatecznie w ramach omawianego orzeczenia Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, iż przyczyna uchybienia terminowi do wniesienia kasacji przez pełnomocnika ustanowionego przez Sąd ustaje w dniu, w którym dowiedział się on o wyznaczeniu go pełnomocnikiem.

Za liczeniem tygodniowego terminu do wystąpienia przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji od momentu wyznaczenia danej osoby pełnomocnikiem opowiedział się Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 29 stycznia 1999 r. (sygn. akt II UZ 143/98, OSNP-wkł. 1999/13/4). Sąd Najwyższy uznał, iż właśnie w tak zakreślonym terminie pełnomocnik z urzędu winien wystąpić z wnioskiem o przywrócenie terminu do złożenia kasacji, skoro dla liczenia terminu do wniesienia tegoż środka zaskarżenia nie ma znaczenia data ustanowienia pełnomocnika z urzędu oraz skoro żaden przepis postępowania nie przewiduje możliwości wniesienia kasacji w terminie siedmiu dni od daty wyznaczenia pełnomocnika z urzędu.

W wyraźnej opozycji do przedstawionych poglądów pozostaje stanowisko zaprezentowane przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 27 czerwca 2000 r. (sygn. akt I CZ 62/00. OSNC 2001/1/7). Stwierdzono w nim, iż za dzień, w którym ustała przyczyna uchybienia terminu do wniesienia kasacji w rozumieniu art. 169 § 1 k.p.c. należy uznać dzień, w którym pełnomocnik ustanowiony dla strony z urzędu miał rzeczywistą możliwość wniesienia kasacji. O samej możliwości wniesienia kasacji w konkretnym przypadku decyduje zaś zdaniem Sądu Najwyższego zapoznanie się z aktami sprawy, ze stanowiskiem strony co do zakresu kasacji oraz czas sporządzania kasacji. W tym zakresie należy też mieć na uwadze możliwość sporządzenia środka zaskarżenia przy uwzględnieniu normalnego obciążenia pracą zawodową pełnomocnika. Skoro zaś w typowej sytuacji procesowej ustawa

przewiduje termin miesięczny na wywiedzenie kasacji, w ocenie Sądu Najwyższego skrócenie stronie, dla której ustanowiono pełnomocnika, tegoż okresu stanowiłoby ograniczenie w sferze jej uprawnień procesowych. Stąd w omawianej sytuacji za dzień, w którym ustaje przyczyna uchybienia terminowi do wniesienia kasacji należy uznać nie dzień zawiadomienia adwokata o ustanowieniu go pełnomocnikiem, ale dzień, w którym miał on rzeczywistą możliwość wniesienia kasacji, nie późniejszy jednak niż miesiąc od dnia zawiadomienia go o ustanowieniu pełnomocnikiem. Sąd Najwyższy podkreślił jednakże, iż w sytuacji, gdy w tak zakreślonym terminie miesięcznym pełnomocnik nie złoży wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji, to od okoliczności konkretnego przypadku będzie zależało uznanie, kiedy faktycznie ustała przyczyna uchybienia terminu do wniesienia kasacji.

Nadto w przywołanym orzeczeniu Sąd Najwyższy wyraził pogląd, iż dla oceny, czy wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji został złożony przez stronę w terminie (art. 169 § 1 k.p.c.) jest miarodajne zachowanie wszystkich pełnomocników kolejno ustanawianych dla strony, bowiem do prawidłowego (terminowego) podejmowania czynności procesowych w imieniu strony byli oni obowiązani w czasie od ich wyznaczenia do zwolnienia, przy czym uchybienia pełnomocników winny być traktowane tak jak uchybienia samej strony.

Ten kierunek interpretacyjny został doprecyzowany w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2005 r. (sygn. akt II UZ 72/04, OSNP 2005/20/325). Zdaniem Sądu Najwyższego domaganie się od pełnomocnika ustanowionego z urzędu celem wywiedzenia kasacji, by dokonał zamierzonej czynności procesowej w terminie siedmiu dni od chwili, gdy dowiedział się on o ustanowieniu go pełnomocnikiem, należy uznać za wymóg zbyt rygorystyczny. Stąd też za dzień, w którym ustaje przyczyna uchybienia terminu do wniesienia kasacji należy uznać dzień, w którym ustanowiony pełnomocnik ma rzeczywistą możliwość wniesienia kasacji po zapoznaniu się z aktami sprawy, ze stanowiskiem strony jak i po samym sporządzeniu kasacji, przy czym należy mieć na uwadze, iż wszystkie te czynności pełnomocnik winien podjąć bez nieuzasadnionej zwłoki.

Nie można jednak zdaniem Sądu Najwyższego sankcjonować sytuacji, w której na złożenie wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji pełnomocnik z urzędu (ustanowiony przez sąd), wyznaczony do reprezentowania strony już po upływie terminu do wniesienia kasacji, miałby dłuższy termin od okresu, w którym kasację złożyć winien pełnomocnik z wyboru (ustanowiony przez samą stronę). Dla tej przyczyny w ocenie Sądu Najwyższego

zasadnym staje się przyjęcie maksymalnego terminu do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu. w postaci miesiąca od dnia zawiadomienia pełnomocnika o jego ustanowieniu w sprawie. Zaprezentowane w tymże orzeczeniu stanowisko Sądu Najwyższego w kontekście terminu do wystąpienia przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji nie jest więc tożsame z poglądem prawnym zawartym w ramach wcześniej przywołanego postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2000 r. Nadto warto podnieść, iż Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 4 marca 2005 r. inaczej (niż w postanowieniu z dnia 11 października 2001 r.) określił w analizowanej sytuacji samą przyczynę uchybienia terminowi do wniesienia kasacji w rozumieniu art. 169 § 1 k.p.c. Uznał bowiem, iż przyczynę tę stanowi w istocie niezajomość akt sprawy przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu, mimo, iż w realiach badanej sprawy ustanowienie pełnomocnika przez Sąd miało miejsce już po upływie terminu do wniesienia kasacji.

Generalny (nie tylko w odniesieniu do przypadków przywracania terminu do złożenia kasacji) pogląd, w kwestii powinności obliczania tygodniowego terminu z art. 169 § 1 k.p.c. od chwili wyznaczonej poprzez dowiedzenie się przez pełnomocnika o uchybieniu terminu do dokonania czynności procesowej oraz przez samą możliwość dokonania przez niego zamierzonej czynności procesowej, został wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 10 września 1971 r. (sygn. I CZ 138/71, OSP 1972/3/50). Sąd Najwyższy stanął wówczas na stanowisku, iż skoro istnieje w realiach danej sprawy umocowanie dla pełnomocnika do dokonania danej czynności procesowej, to samo ustanie przyczyny uchybienia terminu w rozumieniu art. 169 § 1 k.p.c. winno zająć w osobie pełnomocnika. Stąd też tygodniowy termin do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu w razie zastępstwa strony przez pełnomocnika procesowego należy liczyć od momentu, gdy pełnomocnik ten dowiedział się o uchybieniu terminu i mógł sam dokonać zamierzonej czynności procesowej. Samo dopuszczenie możliwości liczenia przedmiotowego terminu od dnia, gdy strona mogła już dokonać danej czynności, zdaniem Sądu Najwyższego skutkowałoby nieuprawnionym pozbawieniem strony jednej z dogodności łączących się z wyłączeniem się pełnomocnikiem procesowym, co nie mieści się w zakresie intencji ustawodawcy.

W podobnym tonie wypowiedział się Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 6 lutego 1960 r. (sygn. akt 4 CZ 4/60, RPEiS 1960 r., nr 4, str. 318), wskazując, iż siedmiodniowy termin dla

złożenia wniosku o przywrócenie terminu przez adwokata ustanowionego z urzędu należy liczyć od dnia, w którym adwokat ten mógł się dowiedzieć o stanie sprawy, nie zaś od dnia, w którym został zawiadomiony o ustanowieniu go pełnomocnikiem strony z urzędu.

W postanowieniu zaś z dnia 20 marca 1997 r. (sygn. akt I CKN 35/96, LEX nr 78444) Sąd Najwyższy stwierdził, iż termin tygodniowy, wskazany w ramach art. 169 § 1 k.p.c. w sytuacji gdy strona nie wiedziała o uchybieniu, należy liczyć od dnia dowiedzenia się przez stronę (pełnomocnika) o uchybieniu terminu, co generalnie może nastąpić w różny sposób. W sytuacji występowania z wnioskiem o przywrócenie terminu do złożenia środka zaskarżenia wiadomość taka dociera do pełnomocnika przy okazji powzięcia wiadomości o odrzuceniu nieterminowo złożonego środka prawnego.

Dla oceny w przedmiocie początku biegu terminu do wystąpienia przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji (skargi kasacyjnej) nie bez znaczenia pozostają też te poglądy wyrażone w orzecznictwie, które generalnie upatrują początek biegu terminu z art. 169 § 1 k.p.c. w przesłance doręczenia stronie (pełnomocnikowi) postanowienia Sądu oddalającego zażalenie na postanowienie odrzucające złożony nieterminowo środek zaskarżenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 1966 r., sygn. akt III CR 34/66, LEX nr 5971; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 września 1993 r., sygn. akt III CRN 83/93, LEX nr 293287, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 1997 r., sygn. akt II CZ 38/97. OSNC 1997/10/152). Zgodnie z prezentowanymi poglądami wniosek o przywrócenie terminu może być złożony dopiero po oddaleniu zażalenia na postanowienie odrzucające środek prawny, bowiem w takiej sytuacji, skoro strona kwestionowała samą ocenę w zakresie uchybienia terminu, dopiero w momencie powzięcia wiadomości o oddaleniu zażalenia dowiadyuje się w prawnym tego słowa znaczeniu o uchybieniu terminowi. Jakkolwiek bowiem rozpoznanie zażalenia na postanowienie o odrzuceniu kasacji jest niezależne od wyniku rozpoznania jednoczesnych wniosków o przywrócenie terminu do złożenia tegoż środka prawnego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2006 r., sygn. akt I UZ 44/05. OSNP 2007/1-2/33), to jednak zdaniem Sądu Najwyższego przed wydaniem postanowienia w przedmiocie rozpoznania zażalenia na odrzucenia środka prawnego wniosek o przywrócenie terminu należy traktować jako przedwczesny.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich instytucja przywrócenia terminu ma ogromne znaczenie dla faktycznego zagwarantowania ochrony uprawnień procesowych strony postępowania cywilnego, przy czym wszechstronna i zindywidualizowana praktyka

orzecnicza na gruncie art. 169 § 1 k.p.c. jest niezbędna dla realizacji przez instytucję przywrócenia terminu w postępowaniu cywilnym swej systemowej roli. Sama zaś ocena w przedmiocie ustania przyczyny uchybienia terminu winna być ściśle powiązana z ustaleniami w zakresie rzeczywistej możliwości dopełnienia danej czynności procesowej. Wymóg ten wydaje się oczywisty w świetle obowiązku procesowego spoczywającego na stronie (pełnomocniku) w świetle art. 169 § 3 k.p.c. Prawidłowe ujęcie w procesie stosowania prawa przez sądy ustawowej przesłanki „ustania przyczyny uchybienia terminu” w ocenie Rzecznika pozbawia uzasadnienia prawnego przyjmowanie innego niż wynika z treści art. 169 § 1 k.p.c. (termin tygodniowy liczony od czasu ustania przyczyny uchybienia terminu do dokonania czynności procesowej) terminu dla wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do złożenia skargi kasacyjnej. Próba czynionej w orzecznictwie generalizacji w postaci wskazywania w tym zakresie innego terminu stanowi bowiem w istocie przejaw prawotwórczej działalności sądu i może w zakresie konkretnych stanów faktycznych skutkować ograniczeniem, bez wyraźnego przyzwolenia ustawowego, słusznych uprawnień strony.

W przypadku badania początku biegu tygodniowego terminu do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do złożenia skargi kasacyjnej procesowe potwierdzenie rzeczywistej możliwości wniesienia skargi wymaga posłużenia się w dokonywanej przez sąd ocenie prawnej kryteriami zobiektywizowanymi, przy jednoczesnym uwzględnieniu wszystkich podniesionych przez stronę okoliczności pozostających w związku z uchybieniem terminu. Analizując możliwe okoliczności świadczące w realiach danej sprawy o ustaniu przyczyny uchybienia terminu nie można pomijać więc ani samej daty wyznaczenia pełnomocnika ani też sposobu jego działania po powzięciu wiadomości o ustanowieniu, ani wreszcie charakteru sprawy oraz stopnia jej zawichości (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2005 r., sygn. akt II UZ 53/05, OSNP 2006/15-16/255). Sama natura instytucji przywrócenia terminu przesądza bowiem o konieczności rzetelnej weryfikacji całokształtu zaistniałych faktów w oparciu o wyznaczone niejako modelowo mierniki należytej staranności działającej w procesie cywilnym strony. Wymogów takiej weryfikacji zdaje się nie spełniać pogląd utożsamiający generalnie ustanie przyczyny uchybienia terminowi do wniesienia kasacji (skargi kasacyjnej) przez pełnomocnika, ustanowionego przez Sąd po upływie terminu do wniesienia środka zaskarżenia, z momentem powzięcia przez pełnomocnika wiadomości o swoim ustanowieniu w sprawie. Warto bowiem mieć na uwadze, iż pełna obiektywizacja

kryteriów orzekania na gruncie instytucji przywrócenia terminu nie jest celowa, gdyż instytucja ta jest ze swej istoty ukierunkowana na wartościowanie konkretnych stanów faktycznych zaistniałych w rzeczywistości postępowania cywilnego. W tym kontekście bardziej uprawnione staje się więc zapatrywanie, które łączy moment ustania przyczyny uchybienia terminu z faktyczną możliwością wniesienia kasacji (skargi kasacyjnej) przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu, tym bardziej iż kwestia terminu z art. 169 § 1 k.p.c. jest tylko jednym z elementów koniecznych do spełnienia przez stronę dla pełnej skuteczności wniosku o przywrócenie terminu.

III. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich wyjaśnienie istotnych wątpliwości interpretacyjnych powstałych na gruncie przywołanego przepisu prawa, może w znacznym stopniu przyczynić się do urzeczywistnienia w postępowaniu cywilnym konstytucyjnego prawa do uzyskania ochrony sądowej.

W tych warunkach, biorąc pod uwagę oczywiste znaczenie ukształtowania się jednolitego orzecznictwa Sądów w wyżej wskazanych kwestiach dla prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, a przede wszystkim dla skutecznej realizacji słusznych praw podmiotowych, za uzasadniony i konieczny należy uznać wniosek o rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy przedstawionych na wstępie zagadnień prawnych.

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

/-/ Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich